

DOSYA
Aydınlanma Yolunda
Veda(t) Günyol

VEDAT GÜNYOL'UN DENEMEDÜNYASINDAN
BİR SAYFA: "UYGARLIĞIN BAMELİ"
Yusuf ÇOTUKSÖKEN

Deneme nedense pek çok araştırmacıya göre makale, fıkra (köşeyazısı), söyleşi gibi bilgilendirici bir metin türüdür; bu değerlendirmede kuşkusuz doğruluk payı yüksektir, ama denemenin özelliklerini gözden geçirdiğimizde, denemenin şiir, öykü, roman, oyun gibi yazınsal türlerden biri, bu önkabule göre denemecinin de sanatçı olduğunu ileri sürebiliriz. Daha önceleri Nermi Uygur Hocamız bunun üzerine çok geniş, doyurucu açıklamalar getirmişti.

Vedat Günyol Hocayı yakından tanıma ayrıcalığına erişmiş biriyim. Kendisini önceleri yazılarından/kitaplarından, Meydan-Larousse yıllarında (1967-1971) ise aynı kurumda çalışan biri olarak Hocanın çevresine katılma fırsatını buldum. Meydan-Larousse ansiklopedisinin yoğun çalışma ortamında, Hocanın masası bir dinlenme yeriydi sanki. Yanına bir bilgi sormak için gittiğinde sizi hep adam yerine koyar, güleç yüzüyle karşılayan, sorunuza yanıt verebilmek için uğraşır, verdiğinde yaptığı işi önemsiz görür, bilgi bulamadığında, bulamadık ne yapalım, bir bilene soralım diye yol gösterirdi. Böyle bir insan karşısında en güzel tutum, ona saygı duymaktır, ama bu saygı Vedat Hoca söz konusu olduğunda sevgiyle bütünleşir.

Vedat Günyol Hocamızı deneme, eleştiri ve çevirileriyle tanıyor edebiyat dünyamız. Onun ölümünden sonra yayımlanan Uygarlığın Bamteli (Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, 180 sayfa) adlı kitabını yayıma hazırlayanlardan biri olma onuruna eriştim. Vedat Hocanın ölümünden sonra yayımlanmış deneme, mektup, anı vb türlerindeki yazılarını içeren dosyayı Özel Marmara Teknik Lisesinin eski Müdürü Sayın Metin Gökyokuş, değerlendirmek ve basılıp yayımlanması konusunda bir rapor hazırlamak üzere bana vermişti. Kitabın Rektörlükçe Üniversite yayınları arasında yayımlanmasına karar verilince, aramıza yeni katılan, redaktörlük ve editörlük konusunda deneyimli Sevgili Kaan Özkan, yazıları son olarak gözden geçirmiş, içeriklerini dikkate alarak sıraya koymuş, Üniversitemiz Mimarlık Fakültesi Araştırma Görevlilerinden Sevgili Cem Kara'nın kapak tasarımıyla okurlara sunulmuştu... Hocanın ailesinin yazılı izniyle basılan kitabın son bölümünde Vedat Hocamızın değişik dönemlerde çekilmiş fotoğraflarına da yer verilmişti.

Uygarlığın Bamteli'ni, kitaba ad olarak seçerken Hocanın bir yazısı ("Uygarlığın Bamteli") bize esin verdi. Kaan Özkan'ın bu yazının başlığının kitaba ad olması konusundaki önerisi benimsendi. Kitap, Metin Gökyokuş'un "Vedat Günyol" başlıklı yazısıyla başlıyor. Gökyokuş, Vedat Hocayla Özel Marmara Teknik Lisesinde geçirdiği 7 yıllık dönemi duyarlı bir

dille anlatıyor, Hocanın ardından yazdığı bu yazıda; “Kolay mı Vedat Günyol olabilmek?” diye de soruyor. Kitapta çoğunluğu denemeler oluşturuyor (s.11-104); anılar (s.105-116), günlükler (117-126), mektuplar(127-142), kitap tanıtımları (143-156) anma ve konuşma metinleri (157-170), kitaba ayrı bir renk katıyor.

Vedat Hoca, dünyası zengin olan insanlardan. Yaşamın bir sanat olduğunu bilen, gerçek yaşamın erdemli, insanlarla birlikte ancak gerçek kılınabileceğini bilenlerden. Öbür denemelerini de biliyorsanız, Hocamızın zengin konu dağarcığı, konularını ele alıştaki özgünlüğü, yalın ama özlü düşünceleri kısa ve orta uzunluktaki tümcelerle anlatmadaki ustalığı hocamıza sanatçı niteliğini vermeye yeter de artar bile.

Vedat Hocamız, bu kitabında denemeyi bireyin “kendine yazdığı mektup” olarak nitelmesi gerçekten de çok anlamlıdır. “Deneme yazı türleri içinde beni en çok ilgilendiren bir çeşni, düşündüklerimi, duyduklarımı dile getirme olanak ve rahatlığını sağlayan bir çeşni. Deneme belirli konularda, büyük laf etmeden, daha doğrusu laf ebeliğine kaçmadan, yazarın görüş ve düşüncelerini kısa yoldan, özgürce, tadını çıkara çıkara dile getirebildiği bir yazı türüdür. Deneme kolay gibi görünen, ama aslında zor, çetin bir türdür. Zorluğu, laf ebeliğine kolayca kaçılabilir olmasından geliyor. Deneme bana göre yazarın kendine yazdığı, ama kendinden başkalarına ulaştırdığı bir mektup niteliğindedir. Deneme ustası Montaigne ‘Kitabımın konusu benim’ derken, bu özelliği vurgulamış oluyor bence, yanı insanın kendi kendisiyle konuşması, kendini sorguya çekmesi özelliği.” (s. 14)

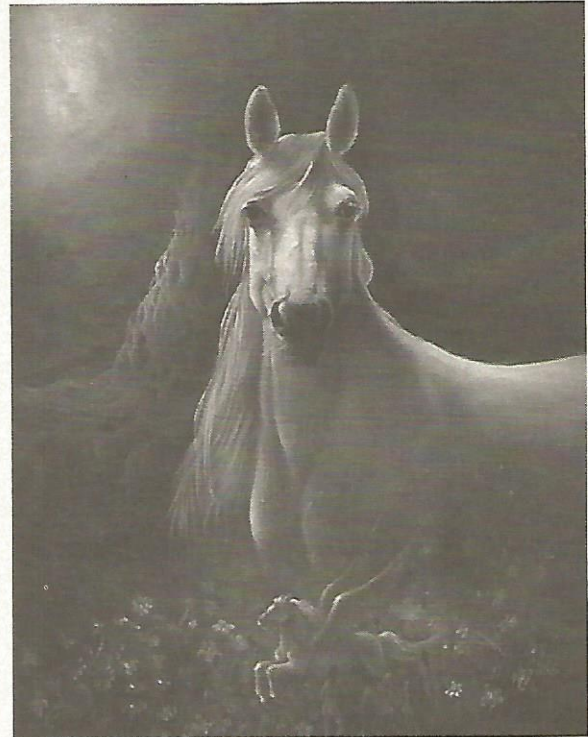
Vedat Günyol’un dünyasını tanımak için iki yol var: Birincisi, Hocayla yakın dost olmak. Hocanın dostluğunu kazanmış, bu dostluktan nice güzellikler devşirmiş yüzlerce belki binlerce kişi var (Dostlarına, öğrencilerine de katmalıyım.) İkincisi, Hocanın kitaplarını sindire sindire okumak. Zaten o bütün yazdıklarını iyi niyetli genç-yaşlı okurlarına bir vasiyet olarak sunduğunu söylüyor. Bu vasiyetin içeriği bizi Hocanın düşünce, hayal, tasarım dünyasına götürüyor: Onun dünyası, yalın gibi görünse bile bireyi, dünyayı, gerçekleri ve doğruları anlamaya çağrı niteliği taşıyan bir karmaşa (kesinlikle kargaşa değil) ortamı sunar bize. Çünkü yaşam tekdüze değildir; hemen her tür olay, nesne, olgu, ilişki vb’nin karmaşık düzenini verir bize.

Vedat Hocanın dünyasında da bunları görmek olanaklı: Onun yaşama dünyası: kitap (okuma: “Okumadan yaşanılır, olabilir mi diye soruyorum kendime durmadan: Olamaz diyorum sonunda, teslim bayrağımı çekerek.”- s.81), insanlarla ilişki, insanca yaşamak (“İşte asıl sorun, özgürlük içinde, korkudan uzak yaşamak, insan gibi yaşamaktır.”, s.75), insanların mutluluğu (“İnsan mutluluğudur söz konusu olan

her çeşit toplum düzeninin amacı, gereği.” –s.41), yaşamdaki çarpıklıklarla savaşım, erdemli insan olmanın yolları (“En büyük erdem ise, sözünü tutmak, yani sözünün eri olmaktır bence.”- s.80), akılcılık, bilgiye güven ve saygı, tanıdığı güzel ve güzellikleri tanıtmayı görev bilme, eleştiriyi doğruyu bulmanın temel yolu olarak görme, uygar insan olma (“...uygar insan, eti kemiğiyle karşısına çıkan yaratığa, yaradılışın kutsal ürünü olarak bakıp saygı duyan insandır.”-s.42), uygarlığın bamtelini nezakete dayandırma (“Uygarlık her şeyden önce bir nezaket sorunudur. İşte bamteli de budur.” – s.31), sevgiyi (her türlüünü) içtenlikle kutsama, sevgisizliği kapı dışarı etme, cumhuriyet, laiklik, demokrasi ve insan hakları, genç kalabilme, gençlerle sürekli diyalog içinde olma, insanın yaşadığı mekânı insanileştirebilmesi (“Sevip bağrına basacağıın insan yoksa bir yerde, orası bir çöldür.” s. 51) vb ile çerçeveye alınıyor bir bakıma.

Yaşam, ister uzun ister kısa olsun, bir anı demeti olarak önümüzde duruyor. Yaşamını sevgiyle ören Vedat Günyol, geride bizlere onunla kurduğumuz dostluğu hep canlı tutacak kitaplar ve onunla yaşadığımız anılar bıraktı. Uzak yakın dostları Vedat Günyol sevgisinde buluştuklarında dünyayı ve yaşamı daha da güzelleştirebilmenin yollarını duyarlıkla arayacaklardır.

Vedat Günyol’a saygı; onu doğru okuyup doğru anlamak, insanlara onun sevgisiyle yaklaşabilmek, kötülöklere savaş açmak, güzellikleri paylaşmakla gösterilebilir ancak, diye düşünüyorum. Vedat Günyol’un bir öğrencisi olarak...

Hıdır YAĞCI